23. avgust – evropski dan spomina na vse žrtve totalitarnih in avtoritarnih režimov

Datum	24.8.2026
Subjekt	gov.si
Autor	Ignacija Fridl Jarc
Region	Slowenien
Kategorie	Kultur, Politik, Menschenrechte

Govor ministrice za kulturo dr. Ignacije Fridl Jarc ob evropskem dnevu spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov, ki ga obeležujemo 23. avgusta. Ministrica je imela govor na slovesni akademiji, ki ga je 21. avgusta v Ljubljani organiziral Študijski center za narodno spravo (SCNR).

Spoštovani visoki gostje, spoštovani organizatorji.

Ko je Sofokles pred okrog 2.500 leti množici gledalcev predstavil svojo Antigono, se ni začela le zgodba o izjemnem dramskem besedilu, ki ga časti še naša doba. V trajen človeški spomin je z literarno besedo zapisal temeljno civilizacijsko normo evropskega človeka, to je spoštovanje dostojanstva drugega po njegovi smrti, ne oziraje se na to, na kateri strani politične resničnosti se je boril in padel. S svojim delom nas je usmeril k spoznanju, da se lahko na eni strani okličemo za čuteča človeška bitja le, če smo to zavezo sposobni spoštovati, in se na drugi strani zapišemo med tirane, če zaradi svoje volje do moči ne premoremo sočutja.

Zbrali smo se torej danes, ker želimo sporočiti slovenski in, širše, evropski in svetovni skupnosti, da zavezo po spoštovanju človeškega dostojanstva hočemo živeti, in to ne le ob poklonu dnevu, ko se spominjamo žrtev vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov, ampak jo častiti v srčiki svoje narodne zavesti in v samem srcu naše države Republike Slovenije.

Svoje misli sem začela z literaturo. Nikakor ne po naključju, ampak zato, ker danes govorim v imenu slovenske umetnosti in kulture. Govorim torej skozi medij, ki je v človeku vzniknil iz potrebe, da drugega nagovori na drugačen način, ne le zgolj iz zadovoljevanja svojih vsakdanjih fizičnih potreb. Kultura in z njo umetnost sta namreč vzbrsteli iz človekove želje, da drugega, ki prebiva v naši bližini, nagovorimo z lepoto besede, zvoka ali podobe ali da ga iz območja materialnega povedemo na pot duhovnosti, etičnega klica po dobrem in resnici.

Svojo pot spomina smo danes nameravali začeti s pokloni na simbolnih grobovih tisoče brezimnih žrtev, za katere le spominska obeležja pričujejo, da so nekoč hotele živeti in hrepeneti po lepem, dobrem in resnici kakor mi danes. To pot smo nadaljevali s spominsko mašo, v objemu cerkvenih zidov, ki kličejo k molku, tišini in meditaciji. Ta molk ni naključje, še kako zgovorno pričuje o vseh tistih, med katerimi mnogi še danes nimajo križa in imena, o vseh tistih, ki niso imeli priložnosti pustiti svoje ustvarjalne sledi v naši kulturni ali narodni zgodovini. A so obenem prav tisti, katerih življenjsko žrtev moramo sprejeti kot najbolj dragocen opomin, da je naša temeljna dolžnost storiti vse, da prevladujočo voljo do moči v svetu zamenja volja do ljubezni, da je dialog z drugim edina možna oblika človeškega obstoja, da je sprava, tako s samim seboj kot z drugim, temelj za svobodo bivanja tako posameznika kot skupnosti. Šele to je pogoj, da lahko vstopimo v območje svobode duha, ki je pogoj za sleherno človekovo ustvarjalnost in individualnost.

Številne brezimne žrtve totalitarnih in avtoritarnih režimov, ki jim je bila odvzeta prav ta brezmejna,

osebna svoboda, pa niso le opomin nam samim, ampak morajo ostati tudi trajni glasnik prihodnjim generacijam, če hočemo na evropskih tleh preprečiti nova, nadaljnja prelivanja krvi, teror ideologij, zločine proti človeštvu, tiranijo manjšine nad večino ali obratno. Dolžnost slehernega med nami je torej biti varuh neokrnjene zgodovinske resnice in to resnico prenašati prihodnjim rodovom. To je resnica, ki ne ločuje padlih na leve in desne, ampak zmore zgodovinska dejstva kritično presojevati na dobra in zla dejanja, na pravična in krivična človeška dela, na kulturo vedênja in nekulturnost našega védenja.

Porečete, da ni ene same resnice, ker jo vsak med nami vidi nekoliko drugače. Drži, mnogo je različnih pogledov o nebistvenih človeških stvareh. A temeljna bivanjska in civilizacijska resnica človeštva o našem obstoju in sobivanju je ena sama. Če želimo Slovenci po Trubarjevo »stati inu obstati«, moramo znova prisluhniti Prešernovemu klicu pred več kot sto osemdesetimi leti in postati »prijatli«, biti njegovi ljubi »sosedi« in ne »vragi«. Naš jezik nam v primerjavi z drugimi evropskimi jeziki ponuja še prav posebno priložnost za to. Dvojina nas uči, da lahko veliko bolj intimno od drugih narodov izrekamo neposreden odnos med jaz in ti, v duhu dramskega dialoga nam omogoča, da svojega jaza ne izgubimo v brezimnem mi ali oni, ampak da lahko v drugem, v njegovem »ti« uzremo svojo lastno individualnost. Uzremo ga kot enakega svoji lastni želji po svobodi biti, misliti in govoriti. Le še globok »da« človeškemu življenju, dostojanstvu in spoštovanju se moramo torej naučiti izreči. V duhu pisatelja Borisa Pahorja moramo torej vedno znova poudarjati odločen »ne« vsem trem svetovnim totalitarizmom. Hkrati pa moramo skupaj z njim svoje življenje voditi kot odločen »da« trem velikim e-jem: etosu, ethnosu in erosu, torej naši etični zavezanosti po resnici, naši narodni zavesti, kot jo še posebej oblikuje naš jezik, in volji do ljubezni v medčloveških odnosih in med narodi.

Hvala Študijskemu centru za narodno spravo, ker raziskovanja narodove politične in družbene zgodovine ne zamejuje le za visoke zidove znanosti, ampak ga deli z javnostjo in že s svojim imenom priklicuje tako slovensko kot evropsko prihodnost, ko »ne vrag, le sosed bo mejak«.

Ministrica za kulturo dr. Ignacija Fridl Jarc

https://www.gov.si/novice/2026-08-24-23-avgust-evropski-dan-spomina-na-vse-zrtve-totalitarnih-in-avtoritarnih-rezimov